

ارزیابی حق الزحمه حسابرسی و جریان نقد آزاد

دکتر سید علیرضا موسوی*، فاطمه داروغه حضرتی**

* استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فیروزآباد، گروه حسابداری، فیروزآباد، ایران

** دانش آموخته دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت، گروه حسابداری، مرودشت، ایران نویسنده مسئول:

Email: Hazrati_f2000@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۰۸/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۰۳/۳۰

چکیده

حق الزحمه حسابرسی در شرکت‌های دارای جریان نقد آزاد (FCF) با توجه به مشکلات نمایندگی می‌تواند تغییر یابد. در این مطالعه فرضیه‌هایی در رابطه با چگونگی ارتباط FCF شرکت که منجر به بالا رفتن حق الزحمه - حسابرسی می‌شود مطرح می‌گردد. هدف از تحقیق، تعیین این موضوع است که آیا بین جریان نقد آزاد و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد. برای این منظور داده‌های مورد نیاز این پژوهش از ۵۰ شرکت عضو بورس اوراق بهادار تهران، در طی دوره زمانی ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷ با استفاده از نرم‌افزار ره‌آورد نوین و سایت سازمان بورس اوراق بهادار تهران جمع آوری گردیده است. تکنیک آماری مورد استفاده جهت آزمون فرضیه‌ها، رگرسیون چند متغیره می‌باشد. تحقیق حاضر شامل ۳ فرضیه می‌باشد که به بررسی رابطه‌ی بین جریان نقد آزاد بالا، بدهی، سود تقسیمی شرکت با میزان حق الزحمه حسابرسی پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که شرکت‌های دارای جریان نقد آزاد بالا حق الزحمه حسابرسی بیشتری پرداخته می‌نمایند. همچنین نتایج نشان داده است که شرکت‌ها با بدهی و سود تقسیمی کم، حق الزحمه حسابرسی کمتری پرداخت می‌نمایند.

واژه‌های کلیدی: حق الزحمه حسابرسی، جریان نقد آزاد، مشکلات نمایندگی، بدهی، سود تقسیمی.

مقدمه

یکی از عوامل تاثیر گذار بر تغییرات حق الزحمه حسابرسی^۱ برای جبران ریسک اضافی و تلاش حسابرسی^۲ بر اساس مشکلات نمایندگی جریان نقد آزاد^۳ FCF می‌باشد. مدارک پیچیده‌ای در ارتباط بین حق الزحمه حسابرسی و

مشکلات نمایندگی FCF وجود دارد. هدف این پژوهش درک بهتر این عوامل می‌باشد. سؤال اصلی این است: آیا مشکلات نمایندگی جریان نقد آزاد FCF با ریسک حسابرسی^۴ و تلاش برای نشان دادن در حق الزحمه‌های حسابرسی متفاوت است؟ حق الزحمه حسابرسی باید برای شرکت‌های با FCF بالا و دورنمای رشد^۵ بالا، بیشتر باشد.

4. Risk audit
5. Growth Prospects

1. Audit fees
2. Effort
3. Free cash flow

رشد کم^{۱۱} حق الزحمه حسابرسی بیشتری دارند، این نظر را که حسابرسان مشکلات نمایندگی FCF را تشخیص می‌دهند، پشتیبانی می‌کنند. برای نمونه احتمال حساب سازی و دستکاری صورت‌های مالی، به هر حال (فرگوسن و تیلور^{۱۲}، ۲۰۰۷) به این نتیجه رسیدند که شرکت‌های با FCF بالا ورشد بالا نیز حق الزحمه حسابرسی بالاتری دارند در حالی که این ارتباط می‌تواند ناشی از دستکاری صورت‌های مالی^{۱۳} باشد، همچنین حدس زده می‌شود که این نشان دهنده فقدان شفافیت رفتار سرمایه‌گذاری مدیران در خصوص پروژه‌های با ارزش فعلی خالص NPV مثبت باشد که با یک افزایش پیچیدگی در اندازه‌گیری برخی پروژه‌های رشد مثبت همراه می‌شود.

این پژوهش به بررسی تغییر پذیری حق الزحمه حسابرسی در شرکت‌های با جریان نقد آزاد مازاد می‌پردازد. هدف درک بهتر شواهد ترکیبی است که تاکنون در تحقیقات مختلف وجود داشته است. بالارفتن حق الزحمه حسابرسی جهت جبران ریسکی اضافی است که با توجه به مسائل نمایندگی جریان نقد آزاد ایجاد می‌شود. به عنوان نمونه حق الزحمه حسابرسی می‌بایست برای شرکت‌های با FCF بالا و دورنمای رشد کم، بیشتر باشد؛ زیرا فرض بر این است که FCF بالا و دور نمای رشد کم مدیریت را تشویق می‌کند تا FCF را به شکلی غیر عاقلانه سرمایه‌گذاری کند و چنین رفتاری را با دستکاری صورت‌های مالی بپوشاند (مایرز و ماجولف^{۱۴}، ۱۹۸۴). در راستای تحلیل ایجاد ارزش برای سهام‌داران، جریان نقد آزاد شرکت از اهمیت خاصی برخوردار است، چرا که مدیران می‌توانند از طریق شناسایی فرصت‌های رشد مناسب، وجوه مذکور را در پروژه‌هایی با NPV^{۱۵} مثبت سرمایه‌گذاری کرده و به این ترتیب باعث افزایش ثروت سهام‌داران خود گردند. اما باید توجه داشت با عنایت به تئوری تضاد منافع بین مدیران و مالکان، الزاماً مدیران جریان‌های نقد آزاد واحد تجاری را در پروژه‌هایی با NPV مثبت سرمایه‌گذاری نمی‌کنند. حتی ممکن است برخی

شرکت‌های با FCF بالا و دور نمای رشد بالا می‌توانند قابلیت رشد خود را به صورت داخلی سرمایه‌گذاری نمایند که باعث می‌شود بازار سرمایه^۱ تمایل کمتری برای بررسی و تحقیق در رابطه با چنین شرکت‌هایی داشته باشد. همچنین شرکت‌هایی با FCF بالا و دورنمای رشد بالا این نیاز را به وجود می‌آورد تا حسابرسان فعالیت بیشتری را انجام دهند (بارکالی و اسمیت^۲، ۱۹۹۵). مدیران در شرکت‌های با FCF بالا ترجیح می‌دهند در پروژه‌های با ارزش فعلی خالص (NPV)^۳ منفی سرمایه‌گذاری کنند تا اینکه سود تقسیمی بپردازند (روبین^۴، ۱۹۹۰). گول و تسوی^۵ یک ارتباط مثبت بین مشکلات نمایندگی FCF و حق الزحمه‌های حسابرسی برای شرکت‌های با رشد کم مستند می‌کنند. آنها همچنین نشان دادند که بدهی بالاتر، ارتباط مثبت را ضعیف می‌کند. شرکت‌ها اغلب از بدهی برای تعدیلات مشکلات و مسائل نمایندگی FCF استفاده می‌کنند تا از این طریق وجوه در دسترس مدیران را کاهش دهند. کاهش سرمایه یا سود تقسیمی افزایش یافته، همچنین مکانیزم‌های خوبی برای مدیریت وجوه نقد اضافی هستند اگر چه سود تقسیمی ممکن است کارایی کمتری از بدهی داشته باشد (جنسن^۶، ۱۹۸۶). فرضیه نظارت بدهی^۷ جنسن پی برده که بدهی بالاتر هزینه نمایندگی FCF^۸ را همان‌طور که در حق الزحمه حسابرسی منعکس شده است تعدیل می‌کنند. در شرکت‌های با رشد بالا^۹ و سطوح بدهی کمتر برای جلوگیری از مشکلات کمبود سرمایه‌گذاری و برخی کمبودهای مربوط به نظارت‌های بدهی به فعالیت‌های بیشتر حسابرسان منجر می‌گردد. جایی که موارد نمایندگی در شرکت‌هایی که معمولاً بزرگ‌تر هستند و وظایف حسابرسان و نظارت بدهی به طور روشن در ورای حسابرسی صورت‌های مالی^{۱۰} گسترش می‌یابد، مهم‌تر است. شرکت‌های با FCF بالا و

1. Capital Market
2. Barcalyand Smith
3. Net present value
4. Rubin
5. Gul and Tusi
6. Jensen
7. Debt monitoring Hypothesis
8. Agency Cost
9. High Growth
10. Finance Statement

11. Low Growth
12. Ferguson and Taylor
13. Financial Statement
14. Myers and Majulf
10. Net present value

و اعتباردهندگان احتمالا تقاضا برای خدمات حسابرسی و حق الزحمه این خدمات را افزایش می‌دهد (محمدی خشوئی و رجبی، ۱۳۸۷).

در این پژوهش مدل حق الزحمه حسابرسی ارائه شده و از متغیر مجازی FCF در دو طبقه بالا و پائین برای ارزیابی این موضوع که آیا شرکت‌های با FCF بالا حق الزحمه حسابرسی بالاتری دارند، استفاده می‌کنیم. در این مدل دیگر عوامل تاثیر گذار بر روی حق الزحمه‌های حسابرسی کنترل می‌کنیم.

فرضیه‌ها اصلی این پژوهش شامل موارد زیر است:

فرضیه اول - بین جریان نقد آزاد (FCF) و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم - بین بدهی / جریان نقد آزاد و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم - بین سود تقسیمی / جریان نقد آزاد و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

از آنجایی که این پژوهش به دنبال بررسی رابطه بین متغیر مستقل جریان نقد آزاد، بدهی، سود تقسیمی با متغیر وابسته حق الزحمه حسابرسی می‌باشد؛ روش پژوهش جهت انجام مطالعه مورد نظر، از نوع همبستگی می‌باشد. و برای آزمون ارتباط بین این متغیرها از رگرسیون استفاده شده است.

در این بررسی شرکت‌ها بر اساس جریان نقد آزاد به دو طبقه بالا و پائین تقسیم می‌شود و از مدل حق الزحمه حسابرسی و متغیر مصنوعی جریان نقد آزاد (FCF) و تئوری فرصت‌های رشد، سود تقسیمی، بدهی استفاده شده است.

مدل مورد استفاده برای آزمون فرضیه اول به صورت زیر می‌باشد:

برای آزمون فرضیه اول از آزمون T برای مقایسه دو گروه در یک زمان برای تعیین گروهی که بیشترین لگاریتم حق الزحمه حسابرسی دارد و مدل رگرسیون زیر نیز استفاده شده است:

$$\text{Audit fees} = \alpha + \beta x + e$$

مدیران تمایل داشته باشند در پروژه‌های با NPV مثبت سرمایه‌گذاری نمایند تا در کوتاه‌مدت منافع شخصی خود را تامین نمایند. جنسن^۱ در سال ۱۹۸۶ اولین کسی بود که مشکل مذکور را در قالب نظریه‌ی معروف خود بیان نمود. جنسن هزینه‌های ناشی از FCF را هزینه‌هایی دانست که در پروژه‌هایی با NPV منفی سرمایه‌گذاری شده‌اند. از نظر او مدیران واحدهای تجاری با FCF بالا و رشد کم، سود را مدیریت می‌نمایند تا برخی منافع شخصی خود را تامین نمایند. بنابراین، انتظار می‌رود که FCF بتواند به عنوان محرکی به منظور مدیریت سود تلقی شود. بالا رفتن حق الزحمه حسابرسی جهت جبران ریسکی اضافی است که با توجه به مسائل نمایندگی جریان نقد آزاد ایجاد می‌شود. به عنوان نمونه حق الزحمه حسابرسی می‌بایست برای شرکت‌های با FCF بالا و دورنمای رشد کم، بیشتر باشد؛ زیرا فرض بر این است که FCF بالا و دور نمای رشد کم مدیریت را تشویق می‌کند تا FCF را به شکلی غیر عاقلانه سرمایه‌گذاری کند و چنین رفتاری را با دستکاری صورت‌های مالی بپوشاند (لهن و پولسن^۲، ۱۹۸۹). تاثیرات منظم و جوه نقد باید برای شرکت‌های با FCF بالا/رشد پائین برجسته می‌باشد. همچنین شرکت‌ها با FCF بالا و بدهی بالا ریسک کمتری را تحمیل می‌کند زیرا برخی قراردادهای بدهی پیوستگی کمتری با FCF دارند (گول و تسوئی^۳، ۱۹۸).

شرکت‌ها اغلب از بدهی برای کنترل مشکلات و مسائل نمایندگی FCF استفاده می‌کنند، تا از این طریق همچنین جوه در دسترس مدیران را کاهش دهند. به هر حال، کاهش سرمایه یا سود تقسیمی افزایش یافته همچنین مکانیزم‌هایی خوب برای مدیریت جوه نقد اضافی هستند، اگرچه سود تقسیمی ممکن است کارایی کمتری از بدهی داشته باشد (جونز و راگوناندان^۴، ۱۹۹۸).

نسبت بدهی رابطه نمایندگی و پیچیدگی عملیات واحد مورد رسیدگی را از طریق میزان تامین مالی خارج از حوزه مالکیت نشان می‌دهد. افزایش در نسبت بدهی به علت تاکید بر رابطه نمایندگی میان مدیریت

1. Jensen
2. Lehn and Poulsen
3. Gul and Tsui
4. Jones and Raghunandan

5. Dummy Variable
6. Free Cash Flow

مروری بر ادبیات تحقیق

جنسن (۱۹۸۰) اظهار داشت که جریان نقد آزاد (FCF) به دلیل افزایش احتمال سرمایه‌گذاری‌های تخریب‌کننده ارزش، به وجود می‌آورد. او همچنین پیشنهاد می‌دهد که تضاد بین منافع سهام‌داران^۱ و مدیران^۲ در شرکت‌های با FCF بالا و دورنمای رشد کم ممکن است شدیدتر باشد. بسیاری تحقیقات نتیجه موارد استفاده و کاربرد FCF را برای سرمایه‌گذاری^۳ و فعالیت‌های مالی^۴ مورد تحقیق قرار دادند.

زارعی (۱۳۸۴) تأثیر ویژگی‌های موسسه‌ی حسابرسی و صاحب‌کار بر حق‌الزحمه حسابرسی را مورد بررسی قرار داد. این پژوهش عوامل مؤثر بر حق‌الزحمه حسابرسی از دیدگاه شرکای موسسه‌های حسابرسی در این مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این پژوهش نشان داد که تخصص صنعتی موسسه‌ی حسابرسی بر حق‌الزحمه حسابرسی تأثیر دارد. زیرا، حسابرسان متخصص، عملیات حسابرسی را در زمان کمتر و با اطمینان بیشتری انجام می‌دهند. بنابراین، کیفیت حسابرسی این دسته از مؤسسه‌ها بیشتر از سایر مؤسسه‌های حسابرسی است.

یک دلیل این است که مدیران شرکت‌های دارای FCF ممکن است منابع^۵ شرکت را در پروژه‌های غیر معقول^۶ تلف کنند و برای تعدیل تنزل ارزش شرکت صورت‌های مالی را دستکاری کنند (چانگ و همکاران^۷، ۲۰۰۵). تلاش و ریسک حسابرسان افزایش^۸ یافته به عنوان یک نتیجه دستکاری که منجر به حق‌الزحمه حسابرسی بالاتری می‌شود. ماهیت موضوعی تعهدات ممکن است موجب شود حسابرسان تلاش و ریسک حسابرسی و در نتیجه حق‌الزحمه‌های حسابرسی را افزایش دهند (گول و همکاران^۹، ۲۰۰۳). استفاده از تعهدات ممکن است همچنین سؤالاتی در مورد اعتبار مدیریت را افزایش دهد

(کوهن و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۳). به طور مشابه، حسابرسان ممکن است پتانسیل برای مدیریت سود^{۱۱} را به عنوان یک فاکتور ریسک حسابرسی شناسایی کنند (پل و همکاران^{۱۲}، ۲۰۰۲).

زمانی که شرکت‌های با FCF بالا و رشد کم هزینه نمایندگی بالا را منعکس کنند، شرکت‌های با FCF بالا و رشد بالا ممکن است همچنین هزینه‌های نمایندگی بالا را ترجیح دهند و بنابراین، حسابرسی اضافی را توجیه کنند. برای نمونه شرکت‌های با FCF بالا و رشد بالا می‌توانند فرصت‌های رشد داخلی را تامین وجوه کنند و ممکن است موضوع کمتری برای بررسی دقیق بازار سرمایه باشند (مایرز و مجلوف^{۱۳}، ۱۹۸۴).

شرکت‌های با رشد بالا همچنین می‌توانند برای حسابرسی مشکل‌تر باشند. آنها ضریب بالاتر^{۱۴} ارزش بازار (شامل فرصت‌های سرمایه‌گذاری آینده) به دارایی‌های در دسترس دارند و بنابراین دارای ارزش نامشهود^{۱۵} بالاتری هستند، که شناسایی، اندازه‌گیری و حسابرسی آنها مشکل‌تر است. همان‌طور که (توسی و همکاران^{۱۶}، ۲۰۰۱)، پیشنهاد کرده‌اند، رفتار فرصت طلبانه می‌تواند در شرکت‌های با رشد بالا هنگامی که فعالیت‌های مدیریت برای مشاهده مشکل است، به طور خاص می‌تواند حق‌الزحمه‌های حسابرسی را افزایش دهد. همچنین شرکت‌های با FCF بالا و رشد بالا تمایل به داشتن سطوح پائین‌تر بدهی دارند (مایرز، ۱۹۷۰)، با فقدان مراقبت و کنترل بدهی، به طور بالقوه کار حسابرسی اضافی ایجاد می‌شود.

سیمونیک^{۱۷} (۱۹۸۰) اثر چند متغیر را بر حق‌الزحمه خدمات حسابرسی بررسی کرد. تحقیقات اولیه بر حق‌الزحمه‌ی حسابرسی در کشورهای توسعه یافته‌ی مانند آمریکا، استرالیا و انگلیس صورت گرفت و به دنبال آن در سایر کشورها نیز معیارهای اثر گذار بر حق‌الزحمه‌ی

1. shareholders
2. Managers
3. Investment
4. Financing activities
5. Resources
6. Unwise projects
7. Chung et al
8. Increased
9. Gul et al

10. Cohen et al
11. Earning management
12. Bell et al
13. Myers and Majluf
14. Higher ratio
15. Intangible Value
16. Tusi et al
17. simunic

حسابرسی مورد آزمون قرار گرفت. حق الزحمه‌ی حسابرسی برای حسابرسی شرکت‌های دارای مشکلات مالی و فعال در زمینه فناوری پیشرفته بیشتر است (جونز و راگوناندان^۱، ۱۹۹۸). اوکیف و همکاران^۲ (۱۹۹۴) معتقدند کیفیت حسابرسی، رعایت استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی در پذیرش کار، انجام رسیدگی‌ها و ارائه گزارش حسابرسی است و به طور تجربی نشان دادند که تخلف از رعایت استانداردهای گزارشگری حسابرسی، با افزایش حق الزحمه‌ی حسابرسی کاهش می‌یابد.

چارچوب نظری

جریان نقد آزاد (FCF): جریان نقد آزاد معیاری^۸ برای اندازه‌گیری عملکرد شرکت‌ها است و وجه نقدی را نشان می‌دهد که شرکت پس از انجام مخارج لازم برای نگهداری یا توسعه‌ی دارایی‌ها، در اختیار دارد. جریان نقد آزاد از این حیث دارای اهمیت است که به شرکت اجازه می‌دهد تا فرصت‌هایی را جستجو کند که ارزش سهامدار را افزایش می‌دهد. بدون در اختیار داشتن وجه نقد، توسعه‌ی محصولات جدید، انجام تحصیل‌های تجاری، پرداخت سودهای نقدی به سهام‌داران و کاهش بدهی‌ها امکان‌پذیر نمی‌باشد. اطلاعات مربوط به جریان‌های نقدی یک واحد تجاری برای استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در فراهم کردن مبنایی به منظور ارزیابی توان آن واحد در ایجاد وجوه نقد و نیازهای آن واحد دربره‌کارگیری این وجوه سودمند است. همچنین تصمیمات اقتصادی که توسط استفاده‌کنندگان اتخاذ می‌شود مستلزم ارزیابی توانایی - واحد تجاری در ایجاد وجوه نقد، زمان‌بندی و اطمینان از آن است (گول و تسوی^۹، ۲۰۰۳).

نسبت بدهی: نسبت بدهی رابطه نمایندگی و پیچیدگی عملیات واحد مورد رسیدگی را از طریق میزان تأمین مالی خارج از حوزه مالکیت نشان می‌دهد. افزایش در نسبت بدهی به علت تأکید بر رابطه نمایندگی میان مدیریت و اعتباردهندگان احتمالاً تقاضا برای خدمات حسابرسی و حق الزحمه این خدمات را افزایش می‌دهد (محمدی خشویی، ۱۳۸۶).

تیلور و سیمون^۳ (۱۹۹۹) نتایج تحقیقات به دست آمده از بیست کشور مختلف را مطالعه و با یکدیگر مقایسه کردند؛ نتیجه این بود که در مقابل افزایش زیان ناشی از دعاوی حقوق علیه حسابرسان باید کیفیت خدمات حسابرسی را افزایش داده و دامنه رسیدگی را بیشتر کرد. از سوی دیگر حسابرسان نیز در ازای گسترش عملیات حسابرسی، حق الزحمه بیشتری مطالبه می‌کنند.

موسسه‌های حسابرسی بزرگ از راه‌های مختلف، شهرت خود را افزایش می‌دهند. زیرا این موضوع حق الزحمه حسابرسی بالاتری نیز برای آنها ایجاد می‌کند (فیرث و اسمیت^۴، ۱۹۹۲).

ممکن است کیفیت خدمات حسابرسی از میانگین کیفیت مورد انتظار برای خدمات موسسه‌های حسابرسی مشهور کمتر باشد، اما به دلیل برداشت اولیه خریدار، قیمت خدمات حسابرسی موسسه‌های مشهور افزایش می‌یابد (فارکوآر^۵، ۱۹۸۹).

در تحقیقی در زمینه قدرت بازار، طیف وسیعی از تفاوت و تمایز خدمات برای توصیف انحصار نسبی و عرضه‌کنندگان و حق الزحمه‌های بالاتر ارائه شده است (شفمن و اسپیلر^۶، ۱۹۸۹).

لیز و واتنز^۷ (۱۹۹۴) در تحقیقی پیرامون علل دادخواهی علیه حسابرسان به این نتیجه رسیدند که با

1. Jones and Raghunandan
2. O'Keefe et al
3. Taylor and Simon
4. Firth and smith
5. Farquar
6. Scheffman and Spiller
7. Lys and Watts

8. Pratt and Stice
9. Measure
10. Gul and Tsui

۱۳۸۷). در کشورهای کمتر توسعه‌یافته حق‌الزحمه حسابرسی براساس سطح فعالیت و ویژگی حسابرسی، حسابرسان تعیین می‌شود و عوامل تعیین کننده حق‌الزحمه حسابرسی در بیشتر این کشورها اندازه شرکت، پیچیدگی و حجم عملیات و نوع حسابرس که صورت‌های مالی شرکت را حسابرسی می‌کنند بررسی شده است (کریم^۲، ۲۰۱۰). امروزه، حسابرسان مستقل با فشارهای روزافزون برای کنترل و کاهش حق‌الزحمه‌ی حسابرسی مواجه هستند. این موضوع موجب شده است که حسابرس و صاحب‌کار برای تسهیل این موضوع به بررسی ارتباط میان حق‌الزحمه و کار حسابرسی بپردازند، عوامل موثر بر حق‌الزحمه‌ی حسابرسی به دو گروه کلی تقسیم می‌شوند. گروه اول، ویژگی‌های موسسه‌ی حسابرسی است و گروه دوم، ویژگی‌های صاحب‌کار یا شرکتی است که از موسسه‌ی حسابرسی دعوت به عمل می‌آورد (گریفین لونت و سان^۳، ۲۰۰۹).

در این پژوهش، نمونه‌گیری بدین ترتیب که از میان تمامی شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار تهران، شرکت‌هایی را که واجد شرایط ذیل باشند، انتخاب کرده ایم:

- ۱) شرکت مزبور قبل از سال ۱۳۸۲ مورد پذیرش قرار گرفته باشد.
- ۲) شرکت مزبور در دوره مورد بررسی تغییر سال مالی نداشته باشد.
- ۳) داده‌های مورد نظر شرکت مزبور در دسترس باشد.
- ۴) شرکت مزبور جز شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. از آنجا که در این پژوهش متغیر حق‌الزحمه حسابرسی وجود دارد، لازم بود که شرکت موجود در نمونه، این متغیر را در قسمت هزینه‌های عمومی و اداری افشا کرده باشد با توجه به این محدودیت پژوهش تعداد ۳۰۰ (سال - شرکت) در طی دوره زمانی ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷ انتخاب شده است. داده‌های تحقیق به صورت زیر دسته‌بندی شده‌اند:

سود تقسیمی: سیاست تقسیم سود شرکت می‌تواند نشان دهنده واقعی بودن یا نبودن سود گزارش شده و ارائه منصفانه عملکرد عملیاتی واحد تجاری باشد. در واقع مدیران زمانی تصمیم به پرداخت یا افزایش سودهای تقسیمی می‌گیرند که احساس کنند سود آنها به طور قابل ملاحظه تحت تأثیر دستکاری روش حسابداری نیست و کاهش سودهای تقسیمی در آینده غیرمحمتمل می‌باشد. با این مفهوم، سودهای تقسیمی نه تنها علامتی برای قابلیت سودآوری آینده بشمار می‌رود، بلکه علامتی برای کیفیت سود (سود با درجه کمی از دستکاری) می‌باشد. همچنین، سود تقسیمی یک شیوه مؤثر نظارت مدیریتی است انتظار می‌رود که مدیران به دلیل کمک به خود، در برابر دستکاری سود کمتر دچار وسوسه شوند. از طرف دیگر، با پرداخت مرتب سود و یا تغییرات مثبت آن، سرمایه‌گذاران به کیفیت سودهای گزارش شده (با فرض ثابت بودن سایر موارد) پی خواهند برد سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار تهران هنگام واکنش به تغییرات سود نقدی و سود غیرمنتظره، کیفیت سود شرکت‌ها را در نظر نمی‌گیرند (مجته‌زاده، ۱۳۸۷).

حق‌الزحمه حسابرسی: منافع اقتصادی حسابرس از طریق حق‌الزحمه‌ای تأمین می‌شود که از انعقاد قرارداد با صاحب‌کاران عاید می‌شود. حسابرسان جهت قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی از عوامل گوناگونی استفاده می‌کنند و تحقیقات زیادی نیز در رابطه با شناسایی و ارزیابی این عوامل انجام شده است. مبنای تعیین حق‌الزحمه حسابرسی، مدت کارکرد حسابرسان مأمور انجام کار است که متناسب با پیشرفت کار صورت حساب می‌شود. نرخ حق‌الزحمه ساعتی هر یک از حسابرسان بر حسب تجربه و مهارت و در نتیجه میزان مسئولیتی که به عهده دارند، متفاوت است. طبق بررسی‌های به عمل آمده، حق‌الزحمه حسابرسی، شامل حق‌الزحمه ساعات کار مستقیم، سایر هزینه‌های مستقیم (از قبیل هزینه‌های فوق‌العاده ماموریت خارج از مرکز و ایاب و ذهاب) و سربار قابل تخصیص، در مجموع به میزان... ریال برآورد می‌شود (اعتمادی،

برای آزمون این فرضیه از ضریب همبستگی نا پارامتری مجذور اتا^۱ استفاده شده است.

جدول ۲: آزمون وابسته بودن جریان نقد آزاد و حق الزحمه حسابرسی

مقیاس	متغیر	Value	سطح معناداری	H ₀
رتبه ای	جریان نقد آزاد	۸۳۹.۰	۰.۰۹	رد می شود

هنگامی که یک متغیر دارای مقیاس رتبه‌ای یا اسمی باشد و متغیر دیگر دارای مقیاس فاصله‌ای یا نسبی باشد از ضریب همبستگی نا پارامتری مجذور اتا استفاده می‌شود. این شاخص نشان می‌دهد با دانستن یک متغیر چه میزان خطای پیش بینی برای متغیر دیگر کاهش می‌یابد.

با توجه به نتایج حاصل از جدول ۲ از آنجا که سطح معناداری کمتر از سطح معناداری ۰.۰۵ می‌باشد، بنابراین، فرضیه H₀ رد و H₁ تأیید می‌شود و با توجه به سطح معناداری (sig=. 009)، دو متغیر حق الزحمه حسابرسی و جریان نقد آزاد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران وابسته هستند. ارزش جریان نقد آزاد برابر با ۸۳۹.۰ می‌باشد؛ یعنی جریان نقد آزاد به تنهایی می‌تواند به اندازه ۸۳۹.۰ از تغییرات متغیر وابسته (حق الزحمه- حسابرسی) را بیان نماید.

آزمون فرضیه دوم:

H₀: بین بدهی / جریان نقد آزاد و حق الزحمه- حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد.

H₁: بین بدهی / جریان نقد آزاد و حق الزحمه- حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه مدل رگرسیون زیر را برآورد می‌کنیم.

$$1) \text{ Audit fees} = \alpha + \beta DA + e$$

Audit fees = حق الزحمه حسابرسی

DA = نسبت بدهی

با توجه به این که شرکت‌های از نظر جریان نقد آزاد به دو طبقه بالا و پائین دسته‌بندی شده‌اند جدول ۳ مربوط به دسته پائین جریان نقد آزاد شرکت‌ها می‌باشد.

داده‌ها	متغیرها (نسبت/نماینده)
جریان نقد آزاد	جریان نقد آزاد=سود قبل از بهره و مالیات*(۱-نرخ مالیات)+ هزینه استهلاک سال جاری - مخارج سرمایه‌ای - افزایش(کاهش) سرمایه در گردش/ ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام
سود تقسیمی	سود تقسیمی هر سهم = میزان سود تقسیم شده / تعداد سهام منتشر شده
نسبت بدهی	نسبت بدهی = کل دارایی/کل بدهی
فرصت‌های رشد سرمایه گذاری	فرصت‌های رشد= ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام - ارزش بازار حقوق صاحبان سهام

در این تحقیق ارتباط بین متغیر وابسته (حق الزحمه- حسابرسی) با متغیرهای مستقل (جریان نقد آزاد، نسبت بدهی، سود تقسیمی) مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در این پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون تک متغیره برای تحلیل داده‌ها استفاده می‌شود. داده‌های اولیه در قالب فایل‌هایی در نرم افزار صفحه گسترده Excle طراحی و تکمیل گردید و سپس به منظور تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات حاصله، از SPSS استفاده گردید.

آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (آزمون نرمال بودن داده‌ها):

H₀: داده‌ها نرمال است.

H₁: داده‌ها نرمال نیست.

جدول ۱: آزمون نرمال بودن داده‌ها

تعداد مشاهدات	سطح معناداری	H ₀
۳۰۰	۳۳۳.۰	تأیید می‌شود

یافته‌های تحقیق

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول:

H₀- بین جریان نقد آزاد (FCF) و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد.

H₁ - بین جریان نقد آزاد (FCF) و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

1. Eta

جدول ۳: همبستگی بین حق الزحمه حسابرسی و نسبت بدهی در طبقه پائین جریان نقد آزاد

H ₀	دوربین- واتسون	سطح معناداری	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	متغیروابسته	متغیرمستقل	معادله رگرسیون
رد می‌شود	۰۱۲.۲	۰۰۰.۰	۱۲۰.۰	۳۴۶.۰	حق الزحمه حسابرسی	نسبت بدهی	۱

با توجه به نتایج حاصل از جدول ۳ از آن جا که سطح معنا داری کمتر از سطح معناداری ۰.۰۵ می‌باشد؛ بنابراین، فرضیه H₀ رد و H₁ تأیید می‌شود و با توجه به ضریب همبستگی ۰.۳۴۶، در سطح اطمینان ۹۵٪ بین حق الزحمه حسابرسی و نسبت بدهی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. ضریب تعیین برابر با ۰.۱۲۰ می‌باشد؛ یعنی متغیر نسبت بدهی به تنهایی می‌تواند به اندازه ۰.۱۲۰ از تغییرات متغیر وابسته (حق الزحمه حسابرسی) را بیان نماید.

اکنون در دسته بالای جریان نقد آزاد رابطه بین حق الزحمه حسابرسی و نسبت بدهی بیان می‌شود. جدول ۴ مربوط به دسته بالا جریان نقد آزاد شرکت‌ها می‌باشد.

جدول ۴: همبستگی بین حق الزحمه حسابرسی و نسبت بدهی در طبقه بالا جریان نقد آزاد

H ₀	دوربین- واتسون	سطح معناداری	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	متغیروابسته	متغیرمستقل	معادله رگرسیون
رد می‌شود	۹۷۱.۱	۰۰۰.۰	۳۱۴.۰	۵۶۰.۰	حق الزحمه حسابرسی	نسبت بدهی	۲

با توجه به نتایج حاصل از جدول ۴ از آن جا که سطح معنا داری کمتر از سطح معناداری ۰.۰۵ می‌باشد؛ بنابراین، فرضیه H₀ رد و H₁ تأیید می‌شود و با توجه به ضریب همبستگی ۰.۵۶۰، در سطح اطمینان ۹۵٪ بین حق الزحمه حسابرسی و نسبت بدهی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. ضریب تعیین برابر با ۰.۳۱۴ می‌باشد؛ یعنی متغیر نسبت بدهی به تنهایی می‌تواند به اندازه ۰.۳۱۴ از تغییرات متغیر وابسته (حق الزحمه حسابرسی) را بیان نماید.

با توجه به نتایج حاصل از جداول بالا، ضریب همبستگی در طبقه بالای جریان نقد آزاد شرکت‌ها بیشتر از طبقه پائین می‌باشد که نشان دهنده همبستگی بیشتر بین حق الزحمه حسابرسی و نسبت بدهی در طبقه بالای جریان نقد آزاد بالا می‌باشد.

آزمون فرضیه سوم:

H₀: بین سود تقسیمی / جریان نقد آزاد و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد.

H₁: بین سود تقسیمی / جریان نقد آزاد و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه مدل رگرسیون زیر را برآورد می‌کنیم.

$$2) \text{Audit fees} = \alpha + \beta \text{Div} + e$$

Audit fees = حق الزحمه حسابرسی

Div = سود تقسیمی هر سهم

توجه به این که شرکت‌های از نظر جریان نقد آزاد به دو طبقه بالا و پائین دسته بندی شده‌اند جدول ۵ مربوط به دسته پائین

جریان نقد آزاد شرکت‌ها می‌باشد.

جدول ۵: همبستگی بین متغیر حق الزحمه حسابرسی و سود تقسیمی در طبقه پائین جریان نقد آزاد

H ₀	دوربین- واتسون	سطح معناداری	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	متغیروابسته	متغیرمستقل	معادله رگرسیون
رد می‌شود	۸۶۲.۱	۰۰۰.۰	۱۱۱.۰	۳۳۳.۰	حق الزحمه حسابرسی	سود تقسیمی	۳

با توجه به نتایج حاصل از جدول ۵ از آن جا که سطح معناداری کمتر از سطح معناداری ۰.۰۵ می‌باشد؛ بنابراین، فرضیه

H_0 رد و H_1 تأیید می‌شود و با توجه به ضریب همبستگی ۰.۳۳۳، در سطح اطمینان ۹۵٪ بین سود تقسیمی و حق الزحمه حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. ضریب تعیین برابر با ۰.۱۱۱ می‌باشد؛ یعنی متغیر سود تقسیمی به تنهایی می‌تواند به اندازه ۰.۱۱۱ از تغییرات متغیر وابسته (حق الزحمه حسابرسی) را بیان نماید.

اکنون در دسته بالای جریان نقد آزاد رابطه بین حق الزحمه حسابرسی و سود تقسیمی بیان می‌شود. جدول ۶ مربوط به دسته بالا جریان نقد آزاد شرکت‌ها می‌باشد.

جدول ۶: همبستگی بین متغیر حق الزحمه حسابرسی و سود تقسیمی در طبقه بالا جریان نقد آزاد

معادله رگرسیون	متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	سطح معناداری	دوربین-واتسون	H_0
۳	سود تقسیمی	حق الزحمه حسابرسی	۰.۴۷۱	۰.۲۲۲	۰.۰۰۰	۱۴۶.۲	رد می‌شود

با توجه به نتایج حاصل از جدول ۶ از آنجا که سطح معناداری کمتر از سطح معناداری ۰.۰۵ می‌باشد؛ بنابراین، فرضیه H_0 رد و H_1 تأیید می‌شود و با توجه به ضریب همبستگی ۰.۴۷۱، در سطح اطمینان ۹۵٪ بین سود تقسیمی و حق الزحمه حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. ضریب تعیین برابر با ۰.۲۲۲ می‌باشد؛ یعنی متغیر سود تقسیمی به تنهایی می‌تواند به اندازه ۰.۲۲۲ از تغییرات متغیر وابسته (حق الزحمه حسابرسی) را بیان نماید.

با توجه به نتایج حاصل از جداول بالا، ضریب همبستگی در طبقه بالای جریان نقد آزاد شرکت‌ها بیشتر از طبقه پائین می‌باشد که نشان دهنده همبستگی بیشتر بین حق الزحمه حسابرسی و سود تقسیمی در طبقه بالای جریان نقد آزاد بالا می‌باشد.

آزمون معنادار بودن معادلات رگرسیون (آزمون F)

در این بخش معناداری معادلات رگرسیون به وسیله تحلیل واریانس مورد آزمون قرار می‌گیرد که به شرح زیر می‌باشد:

جدول ۷: جدول ANOVA

سطح معناداری	آماره F	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	معادله رگرسیون
(a) ۰.۰۰۰	۱۴۵.۱۸	۷۱۹.۱	۱	۷۱۹.۱	رگرسیون
		۰.۹۵	۱۳۳	۵۹۸.۱۲	باقیمانده‌ها
			۱۳۴	۳۱۷.۱۴	کل
(b) ۰.۰۰۰	۵۱۲.۷۴	۲۴۹.۶	۱	۲۴۹.۶	رگرسیون
		۰.۸۴	۱۶۳	۶۷۱.۱۳	باقیمانده‌ها
			۱۶۴	۹۲۰.۱۹	کل
(c) ۰.۰۰۰	۵۵۷.۱۶	۵۸۵.۱	۱	۵۸۵.۱	رگرسیون
		۰.۹۶	۱۳۳	۷۳۲.۱۲	باقیمانده‌ها
			۱۳۴	۳۱۷.۱۴	کل
(d) ۰.۰۰۰	۵۸۱.۴۶	۴۲۷۹.۴	۱	۴۲۷.۴	رگرسیون
		۰.۹۵	۱۶۳	۴۹۳.۱۵	باقیمانده‌ها
			۱۶۴	۹۲۰.۱۹	کل

متغیروابسته: حق الزحمه حسابرسی

(a): پیش‌بینی‌کننده‌ها: (متغیر ثابت)، نسبت بدهی در طبقه پائین جریان نقد آزاد

(b): پیش‌بینی‌کننده‌ها: (متغیر ثابت)، نسبت بدهی در طبقه بالا جریان نقد آزاد

(c): پیش‌بینی‌کننده‌ها: (متغیر ثابت)، سود تقسیمی در طبقه پائین جریان نقد آزاد

(d): پیش‌بینی‌کننده‌ها: (متغیر ثابت)، سود تقسیمی در طبقه بالا جریان نقد آزاد

(e): متغیروابسته: حق الزحمه حسابرسی

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود سطح معناداری تمام معادلات از سطح معناداری ۰.۰۵ کمتر می‌باشد؛ بنابراین، تمامی معادلات رگرسیون معنادار می‌باشند.

ارائه مدل پیش‌بینی حق الزحمه توسط هرمتغیر (آزمون T)

پس از آن که از طریق آزمون F متوجه شدیم که معادلات رگرسیون معنادار است؛ اکنون می‌خواهیم بررسی کنیم که ضریب کدام متغیرها مخالف صفر است و مقدار آن‌ها چقدر است. برای انجام این آزمون از جداول ضرایب استفاده گردیده است و در نهایت با توجه به مقادیر هر متغیر مستقل، یک مدل ۲متغیره پیش‌بینی سود تقسیمی ارائه گردیده است که به شرح زیر می‌باشد.

جدول ۸: آزمون^۴

سطح معناداری	آماره t	ضرایب استاندارد نشده		معادله رگرسیون
		ضریب استاندارد	انحراف استاندارد	
۰.۰۰۰	۴۰۹.۵۴	بتا	۳۸.۰	متغیر ثابت ^a
۰.۰۰۰	۲۶۰.۴	۳۴۶.۰	۰.۳۳.۰	نسبت بدهی ^b
۰.۰۰۰	۷۸۳.۴۴	۰.۴۶.۰	۰.۵۸.۲	متغیر ثابت
۰.۰۰۰	۶۳۲.۸	۵۶۰.۰	۰.۵۳.۰	نسبت بدهی ^c
۰.۰۰۰	۵۵۶.۷۰	۰.۳۰.۰	۱۴۱.۲	متغیر ثابت
۰.۰۰۰	۰۶۹.۴	۳۳۳.۰	۰.۰۱.۰	سود تقسیمی ^d
۰.۰۰۰	۹۱۹.۶۷	۰.۳۳.۰	۲۴۸.۲	متغیر ثابت
۰.۰۰۰	۸۲۵.۶	۴۷۱.۰	۰.۰۱.۰	سود تقسیمی ^e

متغیروابسته: حق الزحمه حسابرسی

(a): پیش‌بینی‌کننده‌ها: (متغیر ثابت)، نسبت بدهی در طبقه پائین جریان نقد آزاد

(b): پیش‌بینی‌کننده‌ها: (متغیر ثابت)، نسبت بدهی در طبقه بالا جریان نقد آزاد

(c): پیش‌بینی‌کننده‌ها: (متغیر ثابت)، سود تقسیمی در طبقه پائین جریان نقد آزاد

(d): پیش‌بینی‌کننده‌ها: (متغیر ثابت)، سود تقسیمی در طبقه بالا جریان نقد آزاد

(e): متغیروابسته: حق الزحمه حسابرسی

همان‌طور که در جدول ۸ مشاهده می‌گردد، ضرایب تمامی متغیرها مخالف صفر می‌باشد. با توجه به مقادیر α و β می‌توان با توجه به مقادیر هر متغیر مستقل، یک مدل ۲متغیره پیش‌بینی حق الزحمه حسابرسی را به صورت زیر ارائه داد.

$$1) \text{Audit fees}_i = 2.082 + 0.142DA + e_i$$

$$2) \text{Audit fees}_i = 2.058 + 0.455DA + e_i$$

$$3) \text{Audit fees}_i = 2.141 + 0.000133DIV + e_i$$

$$4) \text{Audit fees}_i = 2.248 + 0.000183DIV + e_i$$

نتیجه گیری

همان طور که از فرضیه فوق و نتایج آن مشخص گردیده است، بین جریان نقد آزاد و حق الزحمه حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. شرکت های با جریان نقد آزاد بالا و ریسک بالا نسبت به شرکت های با جریان نقد آزاد بالا و ریسک کمتر، احتمال استفاده خردمندانه تری از جریان نقد آزاد را ندارند و دارائی نقدی بیشتری را نسبت به دیگر شرکت ها استفاده می کنند (گریفین، لونت و سان، ۲۰۰۹). موارد نمایندگی در شرکت هایی که معمولاً "بزرگتر هستند و وظایف حسابرسان و نظارت بدهی به طور روشن در ورای حسابرسی صورت های مالی گسترش می یابد، مهم تر است. حق الزحمه حسابرسی برای شرکت های با جریان نقد آزاد، اگر مدیران برای سرمایه گذاری جریان نقد آزاد به طور غیرمعقول و سرپوش گذاشتن بر برخی رفتارها صورت های مالی را دستکاری می کنند، بالا خواهد بود (مایرز و مجلوف، ۱۹۸۴).

همان طور که از فرضیه فوق و نتایج آن مشخص گردیده است، بین بدهی و حق الزحمه حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و این رابطه در طبقه بالای جریان نقد آزاد بیشتر می باشد و همچنین با توجه به نتایج تحقیق متغیر بدهی تعدیل کننده جریان نقد آزاد می باشد که باعث کاهش حق الزحمه حسابرسی می شود، شرکت های دارای جریان نقد آزاد بالا و فرصت های رشد بالا تمایل به داشتن بدهی کمتر دارند. شرکت ها اغلب از بدهی برای تعدیل مشکلات نمایندگی جریان نقد آزاد استفاده می کنند، تا از این طریق همچنین وجوه در دسترس مدیران را کاهش دهند (گریفین، لونت و سان، ۲۰۰۹). بدهی با کاهش حق الزحمه حسابرسی در شرکت های با FCF بالا و رشد پائین ارتباط مستقیمی دارند (گول و تسوئی، ۲۰۰۳). بدهی باعث کاهش مقدار وجه نقد مازاد در دسترس مدیران می شود، به دلیل استفاده نامناسب مدیران از جریان نقد آزاد به منابع حسابرسی اضافی احتیاج است که منابع حسابرسی اضافی منجر به افزایش حق الزحمه حسابرسی می شود و هزینه اضافی نیز به دلیل کاهش سود به نفع سهام داران نیست، با توجه به این که جریان نقد آزاد بالا هزینه های نمایندگی را

به وجود می آورد بدهی باعث کاهش هزینه نمایندگی جریان نقد آزاد می شود و منجر به کاهش حق الزحمه حسابرسی می شود.

همان طور که از فرضیه فوق و نتایج آن مشخص گردیده است، بین جریان نقد آزاد بالا و سود تقسیمی و حق الزحمه حسابرسی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد؛ همچنین با توجه به نتایج تحقیق متغیر سود تقسیمی تعدیل کننده جریان نقد آزاد می باشد که باعث افزایش حق الزحمه حسابرسی می شود. نتایج این تحقیق نشان می دهد سود تقسیمی دارای نقش تعدیل کنندگی نسبت به جریان نقد آزاد دارد. شرکت های با FCF بالا، میانگین LAF در زمانی که FCF در ترکیب با سود تقسیمی بالا ارزیابی می شود، پائین تر است. سود تقسیمی یک فاکتور خروج وجه نقد می باشد، که در آن صورت وجوه در دسترس مدیران کاهش می یابد و از سرمایه گذاری های غیر معمول جلوگیری می کند و طبعاً "باعث افزایش هزینه های نمایندگی نمی شود، پس طبق نتایج حاصل از پژوهش، با افزایش سود تقسیمی هزینه نمایندگی جریان نقد آزاد کاهش می یابد و لزوماً "حق الزحمه حسابرسی کاسته می شود.

همان طور که ملاحظه می شود نسبت بدهی و سود تقسیمی رابطه مثبت و مستقیم با حق الزحمه حسابرسی دارند و با توجه به نتایج به دست آمده باعث کاهش حق الزحمه حسابرسی می شوند، سود تقسیمی شبیه بدهی است از این جهت که به محض اعلام سود به عنوان یک تعهد می باشد (اودد^۱، ۲۰۰۸)، با این تفاوت که سود تقسیمی از بدهی قابلیت انعطاف بیشتری دارد. همچنین در ترتیب هرمی تأمین مالی ابتدا بدهی و بهره جریان نقد آزاد و بعد سود سهام پرداخت می شود، با توجه به این نکات بدهی ممکن است مکانیزم کنترلی بهتری در اجبار مدیران برای پرداخت وجوه نقد آتی باشد (گریفین، لونت و سان، ۲۰۰۹).

با توجه به نتایج حاصل از تحقیق پیشنهادات زیر را می توان ارائه داد:

۱. با توجه به نتایج حاصل از تحقیق مبنی بر این که

۲. زارعی، ر.، ۱۳۸۴، "تاثیر ویژگی‌های موسسه حسابرسی و صاحب کار بر حق الزحمه حسابرسی"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران.

۳. مجتهدزاده، و. و آقائی، پ.، ۱۳۸۳، "عوامل موثر بر کیفیت حسابرسی مستقل از دیدگاه حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان"، مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۸، دانشگاه تهران.

۴. محمدی خشوئی، ح. و رجبی، ر.، ۱۳۸۷، "هزینه‌های نمایندگی و قیمت گذاری خدمات حسابرسی مستقل"، مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۳، دانشگاه تهران.

5. Barclay, M. , and W. Smith, Jr, 1995, "The maturity structure of corporate debt", *Journal of Finance* 50, 609-632.

6. Bell, T. , W. Landsman, B. Miller, and S. yeh, 2002, "The valuation implications of employee stock option accounting for profitable computer software firms", *The Accounting Review* 77, 971-996.

7. Cohen, J. , G. Krishnamoorthy , and A. Wright, 2002, "Corporate governance and the audit process", *Contemporary Accounting Research* 19, 573-593.

8. Farquar, P. H. (1989). "Managing brand equity", *Marketing Research* , Vol 1, pp: 24 - 33

9. Ferguson, A. , and S. Taylor, 2007, "Free cash flow, debt monitoring and audit fees: A re-examination", *Working Paper (University of New South Wales, Sydney, NSW)*.

10. Firth, M. A. and Smith, A. M. C. (1992). "Selection of auditor firms by companies in the issue market", *Applied Economics*, Vol. 24, pp: 247-255.

11. Griffin, A. , and H. Lont & Yuan sun, 2009 " Agency Problems and Audit fees: Further Tests of the Free Cash Flow Hypothesis", *Journal of Finance Vol 1*, pp: 1-35

12. Griffin, A. , and H. Lont & Yuan sun, 2009 " Agency Problems and Audit fees: Further Tests of the Free Cash Flow Hypothesis", *Journal of Finance Vol 1*, pp: 1-

شرکت‌های با جریان نقد آزاد بالا و ریسک مالی بالا، دارایی نقدی بیشتری ممکن است از دیگر شرکت‌ها نگهداری کنند، پیشنهاد می‌شود مدیران در تصمیمات سرمایه گذاری خود دقت داشته باشند، در غیر این صورت باید حق الزحمه حسابرسی را افزایش دهند.

۲. با توجه به اینکه بدهی و سود سهام روش‌هایی برای خروج جریان نقد هستند و سود تقسیمی شبیه بدهی است؛ از این جهت که به محض اعلام سود به عنوان یک تعهد می‌باشد با این تفاوت که سود تقسیمی از بدهی قابلیت انعطاف بیشتری دارد. همچنین در ترتیب هرمی تأمین مالی ابتدا بدهی و بهره جریان نقد آزاد و بعد سود سهام پرداخت می‌شود، مدیران باید به این نکته توجه داشته باشند که بدهی ممکن است مکانیزم کنترلی بهتری در اجبار مدیران برای پرداخت وجوه نقد آتی باشد.

برای محققین آتی پیشنهادات زیر ارائه می‌گردند:

۱. در صورت امکان، محققان آتی در سطح صنایع به بررسی رابطه بین جریان نقد آزاد و حق الزحمه حسابرسی بپردازند؛ چرا که تحلیل در سطح یک صنعت خاص، اطلاعات مفیدتری در اختیار سرمایه گذاران قرار می‌دهد.

۲. در بسیاری از کشورهای پیشرفته جهان، مبلغ حق الزحمه خدمات حسابرسی افشا می‌شود؛ اما، در ایران الزامی برای افشای حق الزحمه خدمات حسابرسی نیست. بررسی دلایل عدم افشای حق الزحمه خدمات حسابرسی و نیز بررسی مزایای افشای حق الزحمه خدمات حسابرسی می‌تواند موضوع تحقیقات آینده باشد.

۳. بررسی عوامل مؤثر بر حق الزحمه حسابرسی از دیدگاه سهام‌داران عمده‌ی شرکت‌ها موضوع مهمی برای تحقیقات آینده است. پیشنهاد می‌شود، محققان آتی به تأثیر این عوامل بپردازند.

منابع و مأخذ

۱. اعتمادی، ح. و چالاک‌کی، پ.، ۱۳۸۲، "رابطه بین عملکرد و تقسیم سود نقدی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران" بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۹، بهار ۱۳۸۴، صص ۴۷-۳۱

21. Lehn, K. , and A. Poulsen, 1989, "Free cash flow and stockholder gains in going private transactions", *The Journal of Finance* 44, 771-787.

22. Lys, T. and Watts, R. (1994). "Lawsuits against auditors", *Journal of Accounting*, Vol. 32, pp:65-93.

23. Myers, S. , 1977, "Determinants of corporate borrowing", *Journal of Financial Economics* 5, 147-175

24. Myers, S. , and N. Majluf, 1984, "Corporate financing and investment decisions when firms have information that Investors do not have", *Journal of Financial Economics* 13, 187-221

25. O'Keefe, T. B. ; King, R. D. and Gaver, K. M. (1994). "Audit fees, industry specialization, and compliance with GAAS reporting standards ", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Vol. 13, pp: 41-55

26. Pratt, J. and Stice, J. D. (1994). "The Effect of Client characteristics on auditor litigation risk adjustments, required audit evidence, and recommended audit fees", *The Accounting Review*, Vol. 69, pp:639-656.

27. Rubin, P. , 1990, "Managing business Transactions", Free Press, New York.

28. Scheffman, D. T. and Spiller, P. T. (1989) "International: Empirical approaches to market power", *Journal of Law and Economics*, (October), pp:53-67.

29. Simunic, D. (1980), "The pricing of audit services: theory and evidence", *Journal of Accounting Research* 18, 161-19.

35

13. Gul, F. , and J. Tsui, 1998, " A test of the free cash flow and debt monitoring hypotheses: Evidence from auditing pricing", *Journal of Accounting and Economics* 24, 219-237.

14. Gul, F. , and J. Tsui, 2001, "Free cash flow, debt monitoring, and audit pricing: Further evidence on the role of director equity ownership, Auditing": *A Journal of Practice & Theory* 20, 71-86.

15. Gul, F. , C. Chen, and J. Tsui, 2003, "Discretionary Accounting accruals, Managers ' incentives, and audit fees", *Contemporary Accounting Research* 20, 441-464.

16. Jaggi, B. , and Gul, 2005, "Evidence of accruals management: A test of the free cash flow and debt monitoring hypotheses", working paper (The state University of New Jersey, Newark, NJ).

17. Jensen, M. , 1986. "Agency costs of FCF, Corporate finance, and takeovers", *The American Economic Review* 76, 323-329.

18. Jones, F. L. and Raghunandan , K. (1998). "Client risk and recent changes in the market for audit services", *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol. 17, pp: 169- 181.

19. Jung , K. , Y. Kim, and R. Stulz, 1996, "Timing, investment opportunities, managerial discretion, and the security issue decision", *Journal of Financial Economics* 42, 159-185.

20. Karim, Waresul, A. , 2010, "Audit Pricing, Audit Concentration and BiG4 Premium in Bangladesh", *Journal of Financial* Vol. 10, p1-43